

Knut Arvid Sætermo stod mellom barken og veden da han som ung politimann måtte kjempe mot demonstranter fra egen bygd.

Av Hanne Larsen
hanne@altaposten.no

Under den massive politiaksjonen i Stilla, i januar i 1981, var Knut Arvid Sætermo og andre lokale politibetjenter fritatt fra å være med å fjerne demonstrantene ved Nullpunktet.

– Det var vel fordi vi skulle unngå å komme i klinsj med folk vi kjente, og som vi skulle leve side om side med i ettertid. Ledelsen ville vel ikke legge den belastninga på oss, sier Sætermo, som fikk en smak på hva det dreide seg om, da han var med på å rydde demonstranter vekk fra Stilla under den første lenke-aksjonen i 1979.

Måtte gi opp

Tverrelvdalingen er i dag pensjonert, men under Alta-saken var han 24 år og nyutdannet. Sætermo tjenestegjorde i Nordkapp, da han sammen med alt som kunne krype og gå av ressurser i Vest-Finnmark politidistrikt, ble beordret til aksjonen, som var i emning i Alta høsten 1979. Elveredderne, med folkeaksjonens leder Alfred Nilsen i spissen, var villig til å gå til sivil ulydighet for å unngå utbygging av Alta-Kautokeino-vassdraget. 17. september, på en nydelig høstdag, la en gruppe demonstranter seg i lenker i Stilla, for å hindre anleggsmaskinene i å bygge veien inn mot Sausto, der demninga skulle stå.

Politimester i Vest-Finnmark, Einar Henriksen, hadde fått i oppgave å løse situasjonen, men til tross for at han hadde 30-40 betjenter til rådighet, viste det seg snart å være en umulig oppgave. Problemet var at for hver gang en demonstrant ble fraktet ned av politiet, poppet en ny opp.

– Det var som å tømme Altaelva for vann med et øsekar midt i flomtida, kommenterer Sætermo.

Eller som den pensjonerte politimannen Sætermo, velger å uttrykke det:

– Det var som å tømme Altaelva for vann med et øsekar midt i flomtida.

Skikkelige folk

Arbeidet med å bære vekk demonstrantene ble en selsom opplevelse for Sætermo, som på en vanlig dag ville slått av en prat med flere av de som satt i lenkegjengen.

– Det var masse folk jeg kjente, men de forstod min rolle, og jeg hadde ikke annet valg enn å være profesjonell å gjøre jobben jeg var satt til.

40 år etter har han ikke et vondt ord å si om de idealistiske sambygdingene.

– Det var bare skikkelige folk som satt der, som hadde en sterk vilje til å bevare Alta-vassdraget. Jeg har stor respekt for deres syn, selv om jeg ikke kan forsvare at de utøvde sivil ulydighet, sier han.

Fortettet stemning

Svein Tore Nilsen har vært kollega med Sætermo siden førstnevnte begynte å jobbe ved lensmannskontoret i 1985. Nilsens første møte med Alta var imidlertid fire år tidligere, da han tjenestegjorde i Vardø og fikk forespørsel om å bidra i politiets snøscooterpatrolje, under det som skulle vise seg å bli den største politiaksjonen i Norge i fredstid. Stor-aksjonen skulle finne sted i Stilla, den 14. januar 1981. Da 23-åringen, opprinnelig fra Skjervøy, heiv scooteren på hengeren og kjørte de 50 milene sørover, hadde han egentlig lite peiling på hva som ventet.

– Jeg husker den morgenen vi dro ut, det var en fortettet stemning. Jeg har aldri vært i krig, men det er kanskje litt sånn det må føles, bortsett fra at vi heldigvis ikke hadde våpen, sier 62-åringen.

I løpet av de seks ukene Nilsen var i Alta, hadde han base på Kvenvikmoen, der politiets hunde- og scooterpatrolje lå. På D-dagen i Stilla var Nilsens oppgave å være med på å overvåke fjellområdene rundt Stilla og Nullpunktet, hvor et sted mellom 800-1000 demonstranter hadde barrikadert seg.

– Jeg så ikke Nullpunktet, vi var lengre opp på fjellet overfor Svartberget, og vår oppgave var å avskjære dem som eventuelt skulle prøve å komme seg inn til området, enten med scooter, bandvogner eller til fots eller ski, forteller han.

La seg rett ned

Kollegene som jobbet ved Nullpunktet, hadde trent i lang tid på hvordan man fjerner folk i lenker på en så skånsom måte som mulig. Aksjonsdagen gikk derfor vinkelsliperne jamt og trutt hele dagen og en halv time før midnatt var Stilla rensket for demonstranter. Einar Henriksen skriver i sin bok at de kunne ha ryddet området enda tidligere, men siden mottaksstasjonene, altså campingplasser og gymsaler nede i Alta ble overfylte, var de tvungen til å slakke ned på tempoet oppe i Stilla.

Nede på mottaksstasjonene ble demonstrantene registrert og avhørt. Med nær 1000 demonstranter å loggføre, sier det seg selv at arbeidet tok sin tid. Einar Henriksen skriver i sin biografi «Mestern» følgende om demonstrantene:

«Selv gjorde de ingenting for at politiets arbeid skulle gå raskere. De fleste forlangte å bli båret inn i rommet hvor personalia skulle skrives.»

Kjørte bomtur til Suossjåvri

Etter at Nullpunktet falt fikk Svein Tore Nilsen og scooterpatroljen roligere dager. Det gikk på å patruljere området rundt Stilla og å passe på at det ikke dukket opp nye demonstranter.

– Jeg hang mye i hælene på en erfaren politimann, Alf Andersen. Han brukte å ta meg med til han Anders i Stilla, der vi drakk kaffe og pratet. Likeså var vi ofte innom Jotka fjellstue, hvor Helge Romsdal var oppsitter, sier han.

– Ellers tok jeg og en kollega oss noen friheter når dagene var rolige. En dag fant vi ut at vi skulle kjøre en tur til Maze.

Men vi endte opp i Suossjåvri. Det ble en lang feiltur.

Ja, jeg har i ettertid lurt på om vi var helt på saksjon. Ikke hadde vi GPS eller noe, sier han humrende.

En episode Nilsen slettes ikke minnes med glede, skjedde i Sausto rett etter at kraftverket var ferdig.

– I 1987 hadde vi en veldig alvorlig straffesak i Sautso, da en kvinnelig drosjesjåfør ble voldtatt i tunnelen. Vi var der og etterforsket i lag med Kripes og da husker jeg at minner fra Alta-aksjonen også kom frem. Så de to tingene er på en måte det jeg forbinder med Alta-saken. Ellers har jeg vært i Sautso med politistudentene, da jeg var studentansvarlig. Det var jo naturlig å legge turene dit. Ettersom årene har gått blir Alta-saken mer og mer fjern for folk utenfra og mange av studentene har knapt hørt om saken. Men politifaglig er Alta-aksjonen er av de virkelige store aksjonene, helt, ubetinget, sier han.

Forstod ikke betydningen

Når det gjelder Altaelva, sier Nilsen at han faktisk måtte tilbake til Alta for å forstå rekkevidden av elvas betydning for folket her.

– Da jeg var her under Alta-aksjonen må jeg innrømme at jeg ikke skjønnte hvor dypt dette stakk, hva Altaelva betydde og betyr for folk. Man kan rett og slett ikke bo i Alta uten å være berørt av elva, fastslår politimannen.

TILBAKE: Pensjonert politimann, Knut Arvid Sætermo, er tilbake i Stilla der han var med på å fjerne sambygdingene som sperret anleggsveien i forbindelse med Alta-kampen. (Foto: Hanne Larsen)

”Jeg må være pro

VISSTE DU AT:

Da politiskipet Janina forlot Alta 27. mars 1981 hadde politiaksjonen så langt kostet 48 millioner kroner.

– Møtte det deg på noen måte, Alta-saken, da du vendte tilbake i 1985? Sårene var vel ikke helt leget da?

– Nei, men jeg vet ikke hvor mye jeg skjønnte av dette da, men det begynte å gå opp for meg da vi hadde en sak i elva der en mann hadde svingt øksa etter elvevakta. Da husker jeg at jeg tenkte: «Hva er dette for noe? Hva for et samfunn er det her?». Men jeg skjønnte det jo etterhvert, det med følelsene og historien. Og da jeg leste saken med Paul Sivertsen fra Tverrelvdalen, som sa at laksen går opp Altaelva og ned Tverrelva, så skjønner jeg at her ligger mye bak.

– Årene jeg har bodd her har lært meg mer av historikken. For noen har elva ekstremt stor betydning: «Ferien den legges i Altaelva, ferdig pruta med kjerringa før bryllupet».

Selv er ikke Nilsen noen laksefisker, men han kjenner på storheten når han er ved elva.

– Det er jo fantastisk å være ved elva, og i sommer stod jeg på toppen av Canyoen, men jeg turte ikke gå helt på tuppen, fordi jeg har høydeskrekk. Men det er overveldende, sier han.

– Synes du det er artig, for å bruke det begrepet, å ha vært med på storaksjonen i 1981?

– Hvis jeg sier artig vil jeg kanskje trække noen på tærne, men politifaglig er det en interessant erfaring. Og så er jeg den eneste

som er i jobb fortsatt fra lensmannskontoret, sier Nilsen, som ikke på noen måte skammer seg over å ha vært med på det omdiskuterte politioppdraget for fire tiår siden.

– Jeg føler ikke at jeg har vært med på noe norsk politi trenger å skjammes over. Det var ingen kollesvingende aksjon, det var en passiv aksjon, fordi folkeaksjonen la seg på den linja. Og det står det respekt av. Det skal Alfred Nilsen ha all ære av.

– Hvor viktig tror du det var for politiets ry, at dere ikke ble aggressive overfor demonstrantene?

– Hvordan du trår inn i en situasjon har mye å si for hvordan du går ut av den. Og når demonstrantene la seg på den linja var det greit. Men hvis det hadde blitt voldsbruk, ville vi vært tvungen til å ty til vold, sier politimannen.

Han legger til:

– Selv har jeg aldri tenkt enig eller uenig i saken. Det hadde jeg ingen forutsetning for. Det handlet om å gjøre en jobb.

Aldri fått noe tynt

Knut Arvid Sætermo var oppvokst i Tverrelvdalen og hadde et langt nærere forhold til både elva og dens støttespillere. Likevel innrømmer den pensjonerte politimannen at unge Sætermo ikke hadde et så veldig bevisst forhold til «for» eller «imot». Men selvfølgelig, helt uberørt var han ikke.

SKJØNTE IKKE: Politibetjent Svein Tore Nilsen skjønte ikke hva Altaelva betydde for folk da han som ung politimann deltok i Alta-aksjonen. (Foto: Hanne Larsen)

– Da jeg stod oppi det, var jeg ung og hadde egentlig ikke noe grunnfestet syn på utbygginga. Jeg synes selvfølgelig det var trasig at dem skulle demme opp den gode lakselva, men samtidig måtte jeg gjøre jobben min. Det var jo også dem som mente at man skulle demme opp den elva så mye at man kunne gå tørrskodd opp til Sautso, sier Sætermo, som lar det skinne gjennom at han ikke var i den leiren.

– I dag må jeg si at jeg er veldig glad for at utbygginga ble så skånsom som den ble, og at det fortsatt går an å fiske laks i elva. Ikke minst er jeg glad for at folk etterpå kunne møtes på samvirkelagstrappa uten å spise hverandre opp.
– Fikk du noe tyn etterpå?
– Nei. Jeg har aldri fått noen slengbemerkinger etter meg verken før eller etter aksjonen. Det er helt fantastisk.

– Problemer med å holde oss alvorlige

Alex Rosèn tok i 1997 et spesielt tilbakeblikk på Alta-kampen.

NRK-programmet het ganske enkelt «Alex Rosèn, programleder» og gikk ut på at Alex Rosèn reiste rundt i landet og rekonstruerte historiske hendelser, på ekte Alex Rosèn-vis.

I den anledning snakket TV-profilen med personer tilknyttet de ulike hendelsene, og i Alta var det blant annet Tore Bongo, Mathis Hætta (som sang Grand-prix-låta Samiid Ædnan) og Knut Arvid Sætermo, som ble utsatt for Rosens meget spesielle intervjueteknikk.

– Ja, han troppet opp på lensmannskontoret, den gang vi lå nede i Bukta og spurte om Sætermo var tilstede. Jeg stod tilfeldigvis ved siden av vakta i luka og da han skjønte at det var meg ropte han ut: «Fantastisk», og hoiet og ropte, som han bruker.

Vi var med han et par dager rundt i Alta, blant annet oppe ved Nullpunktet.

ALEX-SHOW: Knut Arvid Sætermo hadde store problemer med å holde maska da han ble intervjuet av Alex Rosèn i 1997. (Foto: Skjermdump NRK)

Da vi ble intervjuet måtte vi virkelig stållsette oss for å holde oss alvorlig, skratter Sætermo, som i dag er pensjonist.

Han legger til:

– Alle som har sett Alex Rosèn i TV-ruta vet sånn noenlunde hva jeg snakker om. Men det var en fin tur allikevel.

Først til Somby-brua etter smellet

Knut Arvid Sætermo var første politimann til Somby-brua etter sprengningsforsøket i 1982.

Kruttrøyken hadde knapt lagt seg da den unge politibetjenten fra Tverrelvdalen ble vekket på morgenkysten den 20. mars 1982. En bru i Øvre Stilla skulle være forsøkt sprengt og 23 år gamle Knut Arvid Sætermo ble beordret opp til Stilla i grålysningen.

– Ja, det var nok den meste spennende oppgaven jeg har hatt, da jeg akte meg ut på Somby-brua etter det omtalte sprengningsforsøket i etterkant av Alta-aksjonen, sier pensjonert politimann Knut Arvid Sætermo.

Det var på kvelden den 19. mars at Niillas Aslaksen Somby, John Reier Martinsen og minst en til medvirkende forsøkte å sprengne brua mellom Stilla og Jotka. Forsøket mislyktes så til de grader, ikke minst for 34 år gamle Somby fra Sirma i Tana. Brua ble stående, men Somby mistet en arm og et øye under aksjonen.

Iskaldt

På morgenkysten dagen derpå, var det altså Sætermo, som sammen med den eldre Olav Sandvik, fikk i oppdrag å dra til Stilla for å undersøke saken.

– Det var iskaldt, 25–30 kuldegrader, så vi fros som bare det, særlig når man kom rett fra en varm dyne. Jeg husker at jeg lot Sandvik stå igjen på veien da jeg beveget meg bort til brua. Det var ledninger, sot og blodspor, sier Sætermo, som sikret området før de dro tilbake til kontoret. Den videre etterforskningen ble tatt hånd om av en egen etterforskningsgruppe, og ikke lenge etterpå ble Niillas A. Somby og John Reier Martinsen pågrepet.

– Sprengstoffet, som for det meste bestod av lysraketter, stammet så vidt jeg husker fra et forsvarslager i Tana, som

hadde vært utsatt for tyveri noen dager før sabotasjeaksjonen, sier Sætermo.

Uavhengig av hvem som stod bak tyveriet, mener Sætermo at Somby kan takke sin skaper for at den eller de som stjal sprengstoffet, ubevisst kan ha tatt feil eske. Altså at de trodde det var sterkere saker, men at det i virkeligheten var lysgranater. I forrige del av serien om Alta-saken, sa Niillas A. Somby til Altaposten, som han også har hevdet etter aksjonen for 40 år siden, at han aldri mente å sprengne brua. Sætermo kommenterer dette slik:

– Hadde det vært ordentlig sprengstoff, ville det nok ha gått langt verre med han.

Overvåket Fossan bru

Sætermo er blitt pensjonist, men når han begynner å rippe opp i den betente tida rundt 1980 kommer mange minner tilbake. Blant annet husker han godt at politiet holdt vakt ved Fossan bru, som lå strategisk plassert mellom Tverrelvdalen og Stilla.

– Der hadde vi vakt 24/7 i et helt år. Det var kommet trusler om at brua kunne bli sprengt og hadde det skjedd, ja da hadde anleggsmaskinene vært avskåret fra å komme seg opp til Stilla på ganske lang tid. Vi sov ikke der, men vi holdt vakt hele døgnet på skift. Vi hadde en liten teltleir rett før du kommer til brua, på venstre side og der brukte vi å ha bål. Noen ganger kom det også noen kjerringer fra Dalen opp med vaffer og kaffe til oss. Ja, det var jo dem som ønsket politiet varmt velkommen, sier han en smule lattermildt.

I del 3 av serien om Alta-saken skrev vi om at brua ble utsatt for et mislykket sprengningsforsøk. En av dem politiet hadde i søkelyset var Paul Sivertsen fra Tverrelvdalen. Han ble imidlertid sjekket ut av saken, og politiet fant aldri ut hvem som skulle ha gjort dette.

– Jeg visste ikke at Paul Sivertsen var mistenkt, men det var jo synd selvfølgelig at han ble urettmessig mistenkt, sier Sætermo.

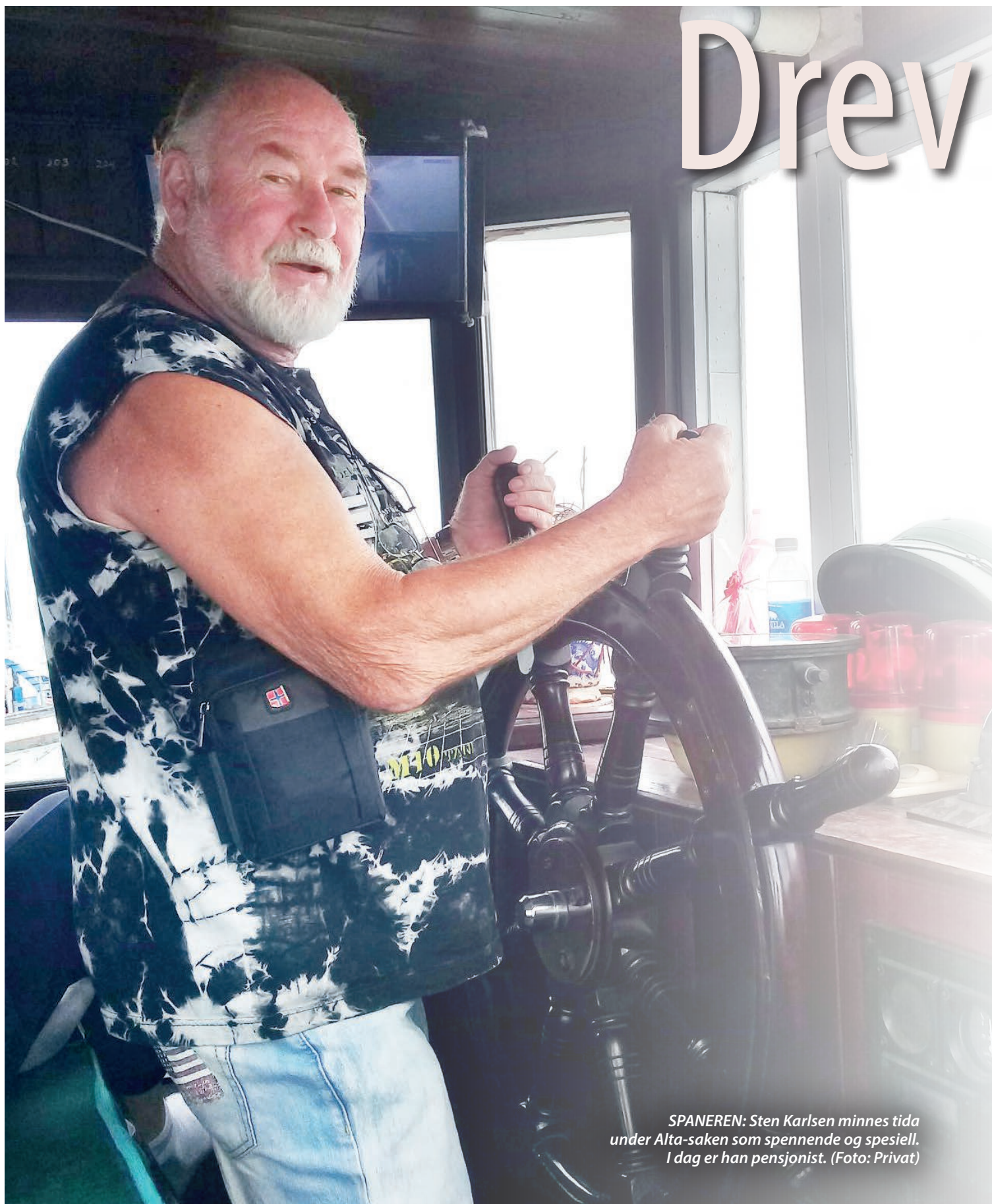

FAKTA

Alta-saken

- Alta-saken var en politisk konflikt fra rundt 1968 til 1982, hvor samiske interesser og miljøverninteresser gikk mot en storskala vannkraftutbygging i Indre Finnmark.
- Planene møtte hard kritikk, og i 1973 ble «Alta-utvalget» for bevaring av vassdraget dannet. Motstanden mot utbyggingen var basert på samiske interesser, reindriftsinteresser og miljøverninteresser.
- I de første planene lå også en neddemming av bygda Maze inne, dette ble senere skrotet og i 1973 vedtar Stortinget varig vern av Maze.
- I 1976 går kommunestyret i henholdsvis Alta og Kautokeino imot utbyggingsplanene, mens Finnmark fylkesting sier ja. Aksjonens første leder er Kato Johansen, for Alfred Nilsen fra Alta overtar stafettspinnen.
- I 1978 dannes Folkeaksjonen mot utbygging av Alta-Kautokeino-vassdraget og 15.000 underskrifter samles inn lokalt.
- I januar 1979 varsler et folkemøte i Alta sivil ulydighet mot utbyggingen. I juni samme år avviser Stortinget et forslag om å ta Alta-utbyggingen opp til ny behandling.
- I september 1979 stopper folkeaksjonens lenkegjeng anleggsarbeidet i Stilla. Lokalt politi forsøker å fjerne demonstrantene, men må gi opp.
- I oktober 1979 sultestreiker en gruppe samer foran Stortinget. Statsminister Oddvar Nordli erklærer midlertidig stans i anleggsarbeidet og lover at samiske rettigheter skal utredes.
- I mai 1980 vedtar Stortinget for tredje gang at utbyggingen skal gjennomføres.
- I januar 1981 sendes 600 politifolk til Alta for å fjerne demonstrantene som har barrikadert seg ved det såkalte Nullpunktet i Stilla. Politiet har militært utstyr og militære kjøretøyer til rådighet. Samebevegelsen innleder en ny sultestreik.
- I februar 1981 erklærer statsminister Gro Harlem Brundtland midlertidig stans i anleggsarbeidet, på grunn av brudd på kulturminneloven. I september gjenopptas arbeidet, mot harde protester fra reindriftsamer.
- I 1982 oppløses Folkeaksjonen mot utbygging og i mars samme år forsøker Niilas Somby og minst to andre personer å sprengne den såkalte Somby-brua. Forsøket mislykkes og Somby mister en arm under sabotasjeaksjonen. De to andre som var med har aldri stått frem offentlig.
- I 1984 legges den første delutredningen frem av samerettsutvalget, som ble opprettet etter sultestreiken i 1979.
- I 1987 settes Alta kraftverk i drift.
- I 1989 blir Sametinget åpnet av Kong Olav.

Kilder: Alta, kraftkampen (Lars Martin Hjorthol 2006), Store norske leksikon.

SPANEREN: Sten Karlsen minnes tida under Alta-saken som spennende og spesiell. I dag er han pensjonist. (Foto: Privat)

Drev

Knallhard inndriving av bøter

Først da myndighetene begynte å hente ut løsøre fra demonstrantene fikk de tvunget dem i kne.

Man kan kanskje få inntrykk av at etter den store aksjonen i januar 1981, så var all kamplyst ebbet ut av demonstrantene. Det er ikke korrekt. Utover i 1981 fortsatte det med større eller mindre nålestikkaksjoner mot anleggsarbeidet.

Trekk i lønn

Den 5. oktober satte 400 demonstranter seg ved elvebredden oppe i Stilla, nøyaktig der anleggsveien skulle gå. På oppfordring fra folkeaksjonens leder Alfred Nilsen flyttet de fleste seg frivillig før politiet gikk til aksjon.

I biografien «Mestern» fra 2015 fremkommer det at den siste rest av kampvilje fra demonstrantene ikke åndet ut, før myndighetene satte hardt mot hardt og begynte å inndrive de utallige bøkene som var skrevet ut. Tidligere hadde man sett gjennom fingrene med bøter som ble ignorert innbetalt, men nå var begeret fullt. Både myndighetene og politiet var møkk lei av å bruke ressurser på å fjerne folk som hadde lenket seg fast i gravemaskiner. De som nektet å betale, og dem var det mange av, fikk fra nå av trekk i lønna eller ble fratatt eiendeler som biler og motorsykler, eller annet løsøre politiet fikk tak i.

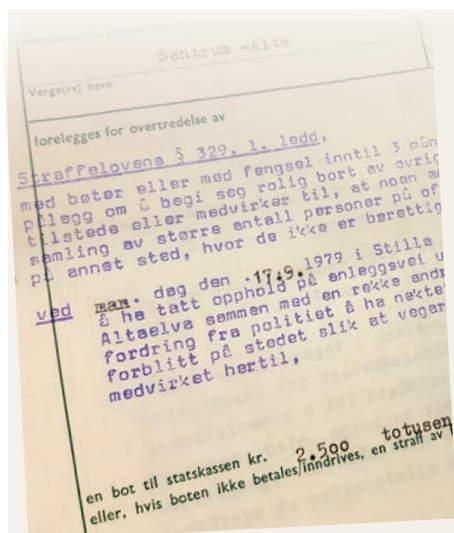
Tæret på

I januar 1982 beslutter folkeaksjonen mot utbygging å legge ned aksjonskomiteen. Leder Alfred Nilsen skal i den forbindelse

ha vedgått at inndrivelsen av bøkene skal ha medvirket til at de ikke lenger kunne fortsette arbeidet. Svein Suhr sa i del 2 av denne serien at motstandskampen tæret på lommeboka.

– Ikke minst for oss som selvstendig næringsdrivende, begynte det å bli tøft på slutten. Det gikk utover drifta. Det var ikke bare å få det til å gå i hop, sa han til Altaposten 25.01.19.

Etter at demonstrantene var ryddet vekk i Stilla i januar 1981, flyttet folkeaksjonens beredskapsstyrke seg til Gargia fjellstue, hvor de slo opp telt utenfor fjellstua. For å få slutt på nålestikkaksjonene skal det ifølge biografien til Einar Henriksen, ha vært avgjørende for politiet å få fjernet denne leiren. 21. januar 1981, en drøy uke etter storaksjonen i Stilla, brukte politiet en halv time på å rive leiren.

BØTENE: Da myndighetene begynte å drive inn de utallige bøkene med hard hånd, måtte selv de mest standhaftige aksjonistene gi etter. (Foto: Hanne Larsen)

spaning under Alta-aksjonen

Sten Karlsen jobbet undercover for å loppe demonstrantene for informasjon.

Av **Hanne Larsen**
hanne@altaposten.no

Under Alta-aksjonen hadde den i dag pensjonerte politimannen Sten Karlsen, opprinnelig fra Skjervøy, kontorsted på politiskipet Janina, som lå til kai i Bukta. – Jeg var tatt ut av ordinær tjeneste for å være med i en spaningsgruppe, som skulle være høvelig hemmelig. Jeg mener vi var 18 stykker i gruppen og vi gikk alltid i sivil. Da vi var i Stilla blandet vi oss med demonstrantene, og jeg gikk med rød anorakk, godt gjensnørt over ansiktet. Oppgaven var var å finne ut mest mulig om demonstrantene og deres planer. Hvor ville de lenke seg fast, var det noen våpenlagre noen steder og så videre. Vi var ofte ute på byen og da hendte det at vi fikk med oss noen drypp, forteller Karlsen til Altaposten.

– Det gikk hele tida rykter om våpenlagre og sprengstoff, men vi hadde god oversikt og kontroll over situasjonen. Vi hadde blant annet et helikopter som vi brukte to timer daglig.

– Politiet drev med avlytting og?
– Ja, det var en del av spillet, sier Karlsen.

Kostbar operasjon

Staten brukte enorme summer på Alta-saken. Demonstrantene skulle fjernes, og lov og orden opprettes – koste hva det koste ville. Militært utstyr fra hele Nord-Norge ble tatt i bruk, 650 politifolk ble satt i sving, hvorav 600 ble fløyet inn i fire chartrede Boeing 737-maskiner natt til 14. januar. To skip ble tatt i bruk, Janina og The Wiking, sistnevnte avløste Janina, etter at storaksjonen var ferdig. Man kunne nemlig ikke være trygg for at ikke demonstrantene ville slå til på nytt, og i så fall skulle politiet være beredt. Ifølge Lars Martin Hjorthols bok «Alta, kraftkampen som utfordret Statens makt», fra 2006, hadde regningen på politiaksjonen i Alta kommet opp i 48 millioner kroner, da Janina seilte ut fra Alta i slutten av mars 1981. – Det var en enorm operasjon, den største jeg har vært med på, fastslår Sten Karlsen overfor Altaposten.

God tone

Karlsen har vært en profilert politimann i

byen etter Alta-saken. Særlig huskes han for sin tøffe, men samtidig kameratslige stil. En som var dus med alle, og byens mindre snille barn.

Natta før den store politiaksjonen i Stilla 14. januar 1981, spaserte Karlsen og flere politifolk inn i leiren for å overvåke situasjonen. Denne gangen spilte de med åpne kort. Alle visste at de var purk. – Vi kom over en igloo uten inngang og forlangte å få vite hva som var inni. Vi mistenkte sprengstoff. Ingen ville fortelle til oss hva som var inni borgen, så vi tok kontakt med noen av lederne for folkeaksjonen. Vi begynte å diskutere og de forsikret oss at det ikke var sprengstoff. Jeg valgte å stole på dem, men ga beskjed om at hvis det skjer noe, så vet vi hvem som skal stilles til ansvar. Men vi hadde en god tone med demonstrantene, en meget god tone, sier Karlsen.

Spesielt oppdrag

Under den første aksjonen i Stilla, høsten 1979, var og Sten Karlsen med på oppryddingsarbeidet. Den gang var tonen svært gemyttlig mellom lovens voktere og elveredderne, skal vi tro den pensjonerte politimannen.

– Under denne aksjonen var det masse lokale politifolk med, og da vi kom opp til Stilla, sier kollegaen min i bilen: «Sten, jeg kan ikke gå ut av bilen». «Hvorfor ikke?» spurte jeg. «Sønnen min sitter der borte».

Sten ler godt når han forteller om den ekstraordinære tjenestetida.

– Jeg gikk ut av bilen og klatret opp på steinborgen. Da begynte Sverre Kjeldsberg å synge. Han skulle tydeligvis overdøve meg. Jeg sa at alle måtte fjerne seg innen to minutter, ellers måtte vi bære dem vekk.

Jeg husker jeg sa: «Dere er i mindretall, så da gir dere dere vel?». Ha-ha. Det var god stemning, minnes Karlsen. Faktisk var det så god tone mellom politi og demonstranter at noen journalister skal ha blitt skuffet, da de kom opp til den store politiaksjonen i 1981. – Jeg husker en gjeng

VISSTE DU AT:

Politiet sikret Alta lufthavn før de fire Boeing737-maskinene landet natt til 14. januar. Politiet fryktet at demonstranter skulle legge seg på flystripa, eller at ekstremistgrupper skulle gjøre anslag mot flyplassen, og tok ingen sjanser. (Kilde: Mestern, 2015)

med journalister fra en annen del av verden, som pakket sammen og dro. De hadde forventet blod. Men jeg er stolt over at det ikke var en slik aksjon. På den måten fikk vi respekt langt utenfor Norges grenser, sier Karlsen.

Undersøkte mulig skuddhull

Om spaningsoppdraget forteller han at dette foregikk i ren detektivstil. – Jeg hadde en kameraveske over armen, og når jeg klemte armen sammen, tok kameraet bilde gjennom et hull i bagen. Det var jo slik at når det kom nye fjes skulle vi vite hvem det var, sier han.

Når man snakker med Karlsen kan man få inntrykk av at alt var fryd og gammen. Men slik var det jo ikke. Bygda var som kjent splittet i synet på utbyggingen, og det var en periode knallharde fronter mellom elveredderne og de som stod på myndighetenes side.

Truslene haglet i alle retninger og flere av de mest profilerte lederne på begge sider, fikk trusselbrev i posten og på telefon.

– Jeg leste at det skal ha blitt løst et skudd mot teltleiren i Stilla. Stemmer det?

– Jeg var og undersøkte den saken. Jeg er ikke helt sikker på at det var et skudd. Det var et hull i teltet, på størrelse med det som kan passe til et skudd, men kanten passet ikke inn. Jeg undersøkte med metalldetektor, der kula skulle ha landa, uten å finne noe. Jeg brukte ganske lang tid på å undersøke dette, men fortsatt er det et åpent spørsmål om det ble avfyrt skudd eller ikke. Personlig tviler jeg. Stemninga var ikke slik, sier han.

Trusler

Likevel opplevde Karlsen det han mener var urent spill fra de som stod på myndighetenes side. – En kveld fikk jeg en telefon om at: «Huset ditt vil sprenges i natt». Jeg kjente igjen stemmen fra et intervju jeg hadde hørt, og visste at den tilhørte en av de som var på parti med politiet. Men meningen var opplagt å kaste mistanken over på demonstrantene. Det var og trusler om at familien ville lide, sier Karlsen, som bodde sammen med sin daværende frue og tre småbarn i Eiby på denne tiden.

– Jeg tok det ikke så alvorlig, men jeg satte likevel hagla i klesskapet på soverommet den kvelden. Så slapp jeg hunden løs ut og sov som en stein hele natta.

SYMBOL: Skuespiller Nils Utsi skal ha vært av de første samene som ble båret vekk fra Nullpunktet. Bildet av Utsi i pesken og de uniformerte politifolkene ble et sterkt symbol og mange aviser trykket nettopp dette bildet. Utsi døde 1. januar 2019. (Foto: Helge Sunde)

650 POLITIFOLK: Alta-saken krevde enorme ressurser og selv politiet opplevde stemningen ved Nullpunktet som fortettet og dramatisk. (Foto: Helge Sunde)

JANINA: Politibåten Janina ble et symbol på myndighetenes ubegrensede ressurser, der det lå til kai i Bukta i 2,5 måneder vintren 1981. Sten Karlsen var blant dem som hadde kontorsted på båten.

TIDLIGERE PUBLISERT:

LÆRTE MYE: Einar Henriksen fikk en bratt læringskurve da han fikk den største politiaksjonen i fredstid i fanget. Her fra 2015 da biografien «Mestern» kom ut. (Foto: Kita Eilersten)

» Jeg var glad da vi kunne dra fra Alta

Tidligere politimester Einar Henriksen var uforberedt på hvor stor Alta-aksjonen ble.

Av Hanne Larsen
hanne@altaposten.no

Henriksen fyller 79 år om en måned og hel-sa har begynt å skrante. Blant annet har han opplevd hjertestans for ikke lenge siden. Likevel har han tatt seg tid til en prat med Alltapiosten i anledningen serien om Alta-saken, 40 år etterpå. Henriksen bor i dag på Lillehammer, hvor han har lagt en lang karriere som politimester bak seg.

Erfarne folk

Da han ble satt til å lede aksjonen i 1979 var han ikke fylt 40 år og hadde ingen formell politiutdannelse. Han medgir at han ikke hadde mulighet til å forutse hvor stort og omfattende oppdraget ble.

– Nei, det må jeg si at jeg ikke hadde. Jeg hadde ikke allverdens erfaring på den tida, og jeg hadde heller ikke politihøyskole, men jeg klarte å holde hodet kaldt, selv om det var en voldsom utfordring, sier Henriksen.

DRAMATISKE TIDER: Media gasset seg i Alta-saken og klimaks var naturligvis 14. januar 1981.

– Man måtte ta mye på sparket og det var en stor lærdom for meg. Jeg opererte jo heller ikke alene. Selv om jeg var den som satt på de endelige beslutningene, hadde jeg erfarne politifolk rundt meg, som jeg rådførte meg med.

Tømme havet med t-skje

Einar Henriksen er opprinnelig fra Hammerfest og var leder for Finnmark politidistrikt da demonstrasjonene i Stilla startet i 1979. Den gang måtte Henriksens tropper gi opp å tømme anleggsveien for folk. For hver ny demonstrant som ble kjørt ned, kom det en ny til over fjellet. I sin biografi «Mestern», som kom ut i 2015, beskriver Henriksen arbeidet slik:

– Dette var som å prøve å tømme havet med t-skje.

Klype seg i armen

Fokuset på Alta-saken bygget seg gradvis opp og ble ikke minst viden kjent da syv samiske ungdommer sultestreiket foran Stortinget høsten 1979. Utover på 1980-tallet forberedte både folkeaksjonen mot utbygging og regjeringsapparatet seg på tidens politiaksjon.

Henri

ksen hadde tidlig gitt beskjed om at han måtte ha forsterkninger, og 650 politifolk ble som kjent rekvirert til aksjonsdatoen som var satt til 14. januar. I biografien sier Henriksen at politiet planla for alle tenkelige sabotasjeaksjoner:

– Vi visste på dette tidspunktet at vi var i stand til å slå til overfor demonstrantene nærmest uansett hva de kunne finne på. Jeg vil si det så sterkt, at vi nærmest stod overfor en unntakstilstand i Finnmark i disse dagene. I boka beskriver den tidligere politimesteren lettelsen da samtlige fire Boeing-fly landet uhindret på Alta lufthavn natt til 14. januar 1981:

– Da de landet uten problemer av noe slag, måtte jeg klype meg i armen.

Bred støtte til demonstrantene

VG skrev onsdag 14. januar 1979 at demonstrantene i Stilla hadde støtte både fra Stockholm og København. I København skal det ifølge avisa ha deltatt 500 personer i en markering utenfor den norske ambassaden, mens det på Sergels torg i Stockholm var demonstranter som uttalte at de ville være på torget så lenge aksjonen i Alta varte.

Nattlige kjøreturer

Henriksen skal før den store aksjonsdagen ha blitt kontaktet av to professorer som var blant demonstrantene i Stilla, Nils Christie og Thomas Mathiesen, og bedt om å droppe hele aksjonen.

– Ja, jeg var ute på to nattlige kjøreturer med dem, og de mente at hvis vi gjennomførte dette ville det bli bråk og slett ikke gunstig for meg. Men det var fra mitt ståsted aldri aktuelt å avbryte aksjonen, sier Henriksen, som og skal ha hatt møter med folkeaksjonens leder Alfred Nilsen. Her var målet at aksjonen ikke skulle eskalere eller ta en vending ingen av dem ønsket.

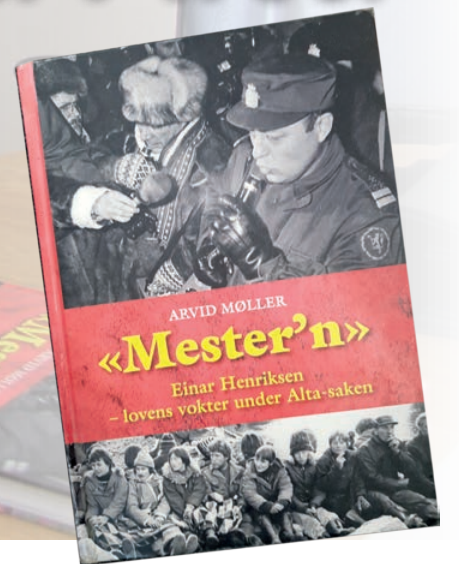
– Det var nok en stor fordel for hele aksjonen at Alfred Nilsen var den typen han var. Han var en rolig og solid kar, fastslår Henriksen.

Undersøkte kakene

Den tidligere politimesteren måtte pent venne seg til å bære drittsekk-stempelet fra de som var imot utbygginga. «Politiklovn» var et annet skjellsord han måtte tåle, fordi han brukte media like flittig som folkeaksjonens ledelse.

– Alt dette tok jeg fornuftig, sier Henriksen, i dag.

– Dere hadde vel og støttespillere, var det noen som oppsøkte dere med gaver eller annet? – Ja, det kom jo av og til damer til båten med

FORTELLER MED EGNE ORD: Einar Henriksen forteller i biografien «Mestern» av Arvid Møller om de dramatiske årene i Alta.

bakst de hadde stelt i stand. Vi tok imot, men vi måtte undersøke at de ikke hadde med seg sprengstoff, forteller Henriksen leende. Henriksen minnes og at det var god tone mellom aksjonistene og politifolkene.

– Ja, våre folk hjalp gjerne med fyr når demonstrantene frøs på fingrene etter å ha rullet seg røyk ute i kulda. Jeg synes vi kom fint fra det. Men jeg må si jeg var glad når saken var over og vi kunne pakke sammen og dra fra Alta. Det var lærerikt, men og veldig slitsomt, sier han.

Bæskadesrennet

Etter at han hadde forlatt Alta, måtte Henriksen likevel tilbake for å innkassere en utmerkelse han higet etter.

– Jeg hadde deltatt flere år på Bæskadesrennet og jeg ville gjerne ha gullmerket. Så jeg dro tilbake til for å gå Bæskadesrennet etter aksjonen. Da jeg var midt oppe på fjellet passerte jeg en gjeng med unge folk som kjente meg igjen. Da begynte de å rope: «Elva skal leve, elva skal leve». Da måtte jeg dra på smilbåndet.

– Det var en siste markering fra aksjonistenes side?

– Ja, det kan man si, ler Henriksen.

NESTE UKE:
Yngve Andersen fikk merke farens rolle under Alta-saken, Gunnar Mathisen fastholder at utbygginga var rett og Kato Johansen slet med å få jobb etter aksjonen.